

Джордж Райт

ПРИВИД

Чи вірю я в привидів? Дурне питання. Звісно, ні. Вірити можна лише у те, чого не знаєш. А я їх не просто знаю - я їх створюю. Привиди - це мій бізнес.

Ну тобто офіційно, звісно, це так не називається, це лишень наш внутрішній жаргон. Компанія "Second Life", яку ми створили з моїм університетським другом Пітером, займається створенням та навчанням нейромереж. Але якщо ви не можете пережити розлуку з близькою людиною - зберіть усі її електронні листи, логи месенджерів, акаунти у соцмережах, домашні відео, усе, що вона писала для душі або у справах, можете ще прикласти додаткові подробиці від себе - і надішліть все це нам. А ми створимо персонально для вас нейромережеву модель, що відтворює її поведінку. Чим більше буде даних - тим точніше вийде схожість. Це не буде примітивним текстовим чатботом, що відповідає на ваші репліки цитатами зі старих листів. О ні, ви зможете повноцінно спілкуватися з вашим дорогим небіжчиком, як з живим. Розмовляти з ним телефоном (достатньо всього лише встановити на його телефон застосунок, що забезпечує зв'язок з нашим сервером) або в режимі відеоконференції, але головне, звісно - зміст. Ви зможете, наприклад, обговорювати з ним новини, а також книги та фільми, що з'явилися вже після його смерті. Якщо за життя він писав музику або вірші - він буде радувати вас новими творами у тому самому стилі (саме в тому самому, не гірше і не краще - а то колись, коли ми лише починали, нам надійшла рекламація від однієї удовиці, що, мовляв, вірші, які пише її покійний чоловік, занадто гарні у порівнянні з тими, що писав живий, а тому вона "відчуває фальш"). Усі компліменти, лагідні слова і навіть інтимні фантазії будуть знову ж таки як в оригіналу, якщо, звісно, замовник був достатньо відвертим з цього приводу. Якщо у вас особливо збочені вподобання, можете навіть посперечатися щодо політики або релігії - наші нейромережі принципово не мають жодних ідеологічних табу. Спочатку погляди вашого співрозмовника будуть такими, як і раніше (і не висувайте нам претензії, якщо він буде репетувати та лаятись, якщо так поводився за життя), але як знати - можливо, з часом вам вдасться його переконати на інше. Навчання наших нейромереж не завершується у момент здачі замовлення. Вони навчаються постійно, як і живі люди.

Хоча, звісно, справжніми особистостями вони не є - і ми в жодному разі не намагаємося ввести клієнтів в оману з цього приводу. Навпаки - у нашій угоді це прописано капслоком у самому початку. Нейромережеві моделі не мають самосвідомості чи емоцій, це - лишень імітація, нехай і вельми досконала. Це ще називають "принципом китайської кімнати". Мовляв, якщо людина з абсолютною пам'яттю буде довгий час спостерігати, як китайці обмінюються записками у режимі "питання-відповідь", то рано чи пізно вона засвоїть, які ієрогліфи йдуть у відповідь на які, і, як і раніше не розуміючи ані слова китайською, зможе сама давати правильні відповіді на такі ж або схожі питання. Нейромережа не має власної волі, вона лише знає, як вчиняв прототип у десятках та сотнях подібних випадків, та знаходить закономірності, про які, можливо, свідомим чином не здогадувався і сам прототип.

Власне, як вийшло, що ми зараз працюємо лише з небіжчиками? Адже так було не завжди. Людей розлучає не лише смерть, і, коли цей бізнес лише розкручувався, надходили замовлення і від охочих змодельовати друга, з яким розлучило життя, або колишнє кохання. І ось до нас звернулася одна панянка, що бажала отримати віртуальну копію чоловіка, який пішов від неї - звісно, побудовану на основі даних тих часів, коли він ще не замислювався про розлучення. Але, як виявилось, нею рухали зовсім не сентиментальні міркування. У тій купі даних, які вона вивалила на нас, були й паролі до банківських акаунтів - вже, звісно, неактуальні, бо чоловік, не буди дурнем, змінив їх усі після, а точніше - ще до розлучення. Нових, звісно, модель знати аж ніяк не могла. Але - "любий, а якби ти захотів придумати пароль, який я ні за що не могла б угадати, який би ти придумав?" Модель видала три варіанти. Підійшли два. Звичайно, додаткові перевірки на кшталт "дівоче прізвище вашої матері" (мене завжди вражав ідіотизм подібних питань, відповіді на які навіть людиною знаходяться за секунди) модель тим паче пройшла блискуче.

Чоловік швидко схаменувся щодо грошей, був скандал та суд. З нас тоді поварили воду, але висунути нічого не змогли, уся вина була на замовниці, що несумлінно скористалася нашими послугами, і врешті ця історія скоріше зробила нам рекламу, продемонструвавши назагал, наскільки досконалі наші моделі. Але за підсумками тієї історії було прийнято додаток до закону про охорону персональних даних, який забороняв створення віртуальних моделей живих людей, окрім як на підставі даних, що надали для цієї мети вони самі. Фактично це означає, що, коли йдеться про живих, можна створювати лише моделі самого себе - що, звісно, прикольно, але все ж таки мало кому цікаво, враховуючи не таку вже й малу вартість послуги. Такі замовлення, щоправда, також є - головним чином таке створюють для розмов з нав'язливими родичами, котрі обожнюють телефонувати у недоречний час та висіти на телефоні або у відеочаті годинами, але це все ж таки скоріш виняток, аніж правило. Тому основний наш бізнес зараз - це небіжчики. Привиди.

Є й інші заборони, які зводяться до ідеї, що віртуальні моделі повинні зображати живих лише зі своїми замовниками, але не повинні вводити в оману широку публіку. Зокрема, більшість соцмереж забороняє їм вести блог померлого оригіналу або вимагає, щоб кожен запис був помічений як "згенерований нейромережею". Але ці заборони здебільшого формальні, і обійти їх якнайпростіше - з будь-якими дурними перевітками "доведіть, що ви не робот" нейромережі впораються навіть краще за живих людей. Хоча ми правила не порушуємо та закладаємо належні обмеження в усі наші моделі. Але, мабуть, головною гарантією дотримання усіх цих правил є той факт, що нейромережа позбавлена власних бажань та мотивів - зокрема й бажання вести блог, придумувати теми для постів та збирати вподобайки. Якщо її попросять - вона напише пост на будь-яку тему, причому саме такий, який написав би її прототип. Але якщо її попросять. Цим імітація і відрізняється від особистості, створити яку на сучасному рівні комп'ютерних технологій все ще нереально.

Так принаймні я вважав до недавнього часу.

Хоча ми з Пітером були у початків цього бізнесу, з самого початку було очевидно, що наодинці на ринку ми не залишимося. Конкуренти наступають нам на п'яти, і доводиться крутитися з усіх сил, щоб пропонувати клієнтам якість, яку не дадуть халтурники з демпінговими цінами. Здавалося б, що тут особливо складного - вже маючи успішно працюючі нейромережі, просто згодовуй їм більше даних, а далі вони все зроблять самі. Але це як з шаховими програмами - теоретично комп'ютер може прорахувати кожен можливий хід і завжди вигравати (або принаймні зводити партію внічию), а на практиці число можливих комбінацій хоча й скінчене, але настільки велике, що навіть сучасним комп'ютерам тупий перебір не під силу - треба розуміти, які варіанти треба розглядати, а які ні, причому ще, власне, до самого розгляду. І це в шахах, де набір правил для кожної фігури максимально простий та зрозумілий. А коли йдеться про живих людей і їхні можливі реакції на будь-які ситуації, у тому числі непередбачувані та такі, що не прораховуються наперед... Аналіз великих масивів даних - це дуже непроста галузь, яка вже давно вийшла за межі простої математичної логіки "якщо А, то Б, інакше В" і перетворилася, якщо завгодно, на магію. На натуральне шаманство, де одні моделі навчають інші, щоб слугувати джерелом даних для третіх, і зрештою ніхто - навіть самі моделі - не в змозі розібратися, як це все працює. Людина лише закликає викликаних нею віртуальних демонів, покладаючись більше на інтуїцію, аніж на логіку, і не маючи жодного уявлення, що там в цих демонів всередині. Якщо ти відчуваєш, що закляття треба читати опівночі новомісяччя при світлі свічки з жиру чорного собаки - отже, читай. І краще навіть не намагайся з'ясувати, що буде, якщо собака буде білим. Пекельна паша тебе не поглине - в цьому полягає наша перевага над класичними некромантами - а ось конкуренти, які використовують більш примітивну, але й більш передбачувану нейромережу, цілком можуть.

В мене інтуїція хороша. Така, що дозволяє лізти в такі пекельні глибини, куди не наважуються інші сучасні некроманти, та витягувати звідти найбільш досконалих привидів. Але

це вимагає просто безодні зусиль, і останнім часом я буквально днявав і ночував на роботі. Не пам'ятаю навіть, коли ми з Клаудією востаннє вечеряли разом. Не в сенсі у ресторані - хоча б просто вдома. На щастя, претензії мені вона не виказувала, вочевидь, також добре розуміючи, наскільки важлива моя робота для нашого бюджету і взагалі.

І от якось пізно ввечері, коли я, як зазвичай, сидів у офісі, на нашу службову адресу надійшло чергове замовлення. Якось панянка - я навіть не звернув уваги на її ім'я - бажала отримати привид свого покійного коханого, авжеж-авжеж, як зворушливо, ви звернулися у правильне місце, мем, привиди - наша професія. А ось і наш дорогий небіжчик, поки що у вигляді кількох гігабайтів електронних листів, а також досить невеликої кількості світлин та інших дрібниць. Виходячи зі співвідношення обсягів листів та світлин, вони, здається, не досить довго прожили разом, а може, й взагалі спілкувалися лише через інтернет - що ж, буває й таке. В цьому випадку, правда, модель може дуже сильно відрізнятись від реального прототипу, але, оскільки замовниця була знайома лише з віртуальним образом, вона не помітить різниці... Як там, до речі, звали хлопчину за життя?

І ось тут мені вперше стало недобре. Тому що хлопця звали Джастін Лестер Лінк.

Якщо що, це моє повне ім'я.

Втішлива думка "ну трапляються ж повні тезки" протрималася у мене рівно стільки секунд, скільки знадобилося на завантаження архіву зі світлинами. Усі вони були мої. Більшість, правда, старі, ще часів навчання. Але було й декілька нових, явно насмиканих з інтернету. Я, взагалі-то, не нарцис, і взагалі інтроверт, викладати свої світлинки й взагалі постити про себе щось, окрім ділової інформації, не люблю. Але з моїх профілів в соцмережах декілька світлин добути все ж таки можна. Ну що ж принаймні все легально, у в замкову шпарину чи там з дрона ніхто за мною не підглядав, вже добре. Але кому й навіщо знадобилося замовляти живому та здоровому мені мій же віртуальний привид? Це що - якийсь жарт? Пітер до таких жартів не схильний, про Клаудію вже не кажу - а більше я, повністю зайнятий роботою, давно вже ні з ким не спілкувався...

Я, тепер вже уважно, подивився на ім'я замовниці. Долорес Хардкорн. Прізвище мені точно нічого не казало, а от ім'я... ім'я мені не сподобалося. Мабуть, лише іспанці здатні придумати жіноче ім'я, що означає "скорбота". Ні, я ніколи не перетинався з жодною латиноамериканською мафією і не мав підстав чекати проблем саме від іспаномовних. Просто мені не подобається сама ідея такого імені - і як знати, чи не містить воно певний натяк?

Я відкрив архів листів. Це дійсно були мої листи та листи, що адресовані мені, здебільшого - періоду мого навчання на першому курсі. Але жодна Долорес в них не фігурувала. Моєю кореспонденткою була Джей.

Джей. Ну звісно. Моє перше кохання.

Взагалі-то "Джей" - це чоловіче ім'я, і, мабуть, років п'ятдесят тому - задовго до мого народження - коли гомосексуалізм був ще не в моді, подібний архів любовного листування міг би бути посланням від шантажиста. Адже з англійського тексту, на відміну від того ж іспанського, неможливо зрозуміти, йдеться про хлопця чи про дівчину. Але я ніколи не був геєм, а Джей ніколи не була хлопцем¹. Хоча в ній і було щось хлопчаче - коротка стрижка, кутасть фігура без помітних округлостей (слід сказати, я ніколи не любив циястих), поривчастість рухів. Ще вона не красилася, що мені також подобалося. А от її великі карі очі з хлопчачими було не сплутати, та й дзвінкий голосок також. Ми з нею познайомилися у випускному класі, коли її родина переїхала до нашого міста. І зійшлися з першої ж розмови. Почалася вона з того, що вона запропонувала мені робити разом шкільний науковий проєкт, а зрештою ми пробалакали без перерви декілька годин, доки не охрипли. Я, у будь-якому разі, точно охрипнув, оскільки не звик розмовляти з кимось (і тим паче з дівчиною) більш ніж пару

¹ В оригіналі "But I never was a gay, and Jay never was a guy."

хвилин. Я був класичним нердом, з тих, що бачать дівчин лише в інтернеті, та й там - лише в аніме-серіалах. Джей також не користувалася популярністю у моїх однокласників, які вважали, що вона "не сексі". А мені й не потрібна була сексі! Цих фарбованих ляльок я глибоко зневажав. Зневажав цілком щиро, а не за принципом "зелений виноград". А з Джей у нас все було дуже невинно та романтично. Ходили, узявшись за ручки, і таке інше. До самого кінця школи. А потім, як водиться - я вступив до Массачусетського Технологічного (де пізніше познайомився з Пітером), вона - до не настільки престижного університету штату, і ми роз'їхалися. Увесь перший курс ми листувалися (старомодно, надаючи перевагу е-мейлам перед дзвінками та чатами), по листу кожного дня, і не якісь там типові "привіт-бувай" - це листування займало майже увесь вільний час. Мріяли про нову зустріч літніми канікулами (різдвяними - не склалося). А потім... ні, ми не посварилися. І навіть дійсно зустрілися влітку. Але я відчув, що це вже не те. Що я гуляю з нею не тому, що мені цього хочеться, а через звичку та небажання образити. Що те, що було мрією, перетворюється на обтяжуючий мене обов'язок. Можливо, ми просто переспілкувалися - що в реалі, що в мережі. Людям потрібно періодично відпочивати один від одного, особливо інтровертам. Але, так чи інакше, хоча, як і раніше, я поважав її та цілком міг обговорювати з нею різні абстрактні теми, я дійшов висновку, що якщо вона зникне з мого життя, я не відчую нічого, окрім полегшення. Вона, звісно, відчувала моє ставлення, що змінилося, і намагалася навести мене на розмову про *наші* подальші плани. Чесно скажу - я боягузливо втік від фінального пояснення. Наплів їй про термінову роботу, яку мені підкинув Пітер (ми з ним дійсно у той час вже почали фрілансити, але жодного термінового замовлення в мене тоді не було), а коли повернувся до Кембриджу² - припинив відповідати на її листи. Треба віддати їй належне - вона не стала завалювати мене ними або намагатися влаштувати мені хоча б віртуальну сцену. Її останній лист був зовсім коротким - "Я не знаю, що я зробила не так, але якщо ти передумаєш - я все ще чекатиму".

Відтоді я зовсім не згадував про неї. А ще кажуть, що перше кохання не забувається. Втім, чи було це кохання з мого боку - або усього лише гордість хлопця-нерда, який вперше усвідомив, що його по справжньому кохає дівчина, що раніше здавалося йому чимось з розряду ненаукової фантастики? Не знаю, ніколи не цікавився подібними самокопаннями. З Клаудією пізніше все було інакше, "по-дорослому". Більш приземлено, але й більш стабільно. А Джей... після її останнього листа я дійсно не відчув нічого, окрім полегшення - "відчепилася нарешті". І не сумнівався, до речі, що й вона сама забуде про мене максимум через місяць, ну або коли зустріне гідного хлопця, чого я їй цілком щиро бажав. Але от зараз, перечитуючи всі ці листи - зокрема останнє - я згадував не лише події, але й емоції, які, здавалося б, давним-давно зникли без сліду...

Стоп. У мене тут не вечір сентиментальних спогадів. Я, взагалі-то, на роботі, і мені надійшло замовлення. Дуже дивне, і, чесно кажучи, протизаконне. Бо я, Джастін Лестер Лінк, жодної згоди на створення віртуальної моделі на підставі моїх персональних даних не давав. Хто взагалі така ця Долорес Хардкорн? Те, що "Джей" - це прізвисько, я пам'ятав, але от як її звали насправді? Долорес? Чи ні? Дивно, але я не міг згадати ані імені, ані прізвища. У її е-мейлі - тому, що використовувався у листах - вони також не фігурували. Там було ім'я merida, але воно з якогось мультика...

Проте у заповненій формі замовлення був теперішній е-мейл та телефон міз³ Хардкорн. Було вже за північ, однак я набрав номер. Це вона порушує закон, а не я, тому можу собі дозволити не церемонитися.

Слухавку взяли напрочуд швидко. Чи узнав я голос за коротким "Алло?", або то був лише ефект самонавіювання?

² Місто у штаті Массачусетс, де знаходиться Массачусетський Інститут Технологій

³ Нейтральне звернення до жінки, що дозволяє не враховувати її матримоніальний статус

- Міз Долорес Хардкорн? - сказав я і після крихітної паузи додав: - Джей? Це Джастін. Джастін Лінк.

- Вже? - відгукнулася слухавка. - Так швидко? Я прямо не очікувала!

- Ні, - я зрозумів, про що вона, й мимоволі знов перемкнувся на офіційний тон спілкування з клієнтом - тим паче, що я досі не був впевнений, що це дійсно вона. - Ви розмовляєте не з моделлю. Це справжній Джастін Лінк.

- Так, - з готовністю погодилася вона. - Так, звісно. Вибач, мені не пояснили правила. На вашому сайті не написано, чи можу я розмовляти з... тобою про те, що ти...

- Ще раз повторюю - я не нейромережева модель! Я справжній Джастін. Просто я працюю в компанії "Second Life". Власне, я один з її співвласників. Ти, мабуть, просто не знала, кому надсилаєш своє замовлення.

- Ні, я, звісно, знала, що ти там працював! - заперечила вона. - Я взагалі, ну... час від часу цікавилася твоїм життям. Лише тим, що було у вільному доступі, звісно! - додала вона поспішно. - Власне, тому і... я розраховувала, що у вас вже точно є усі відсутні матеріали. В мене навіть не залишилося записів твого голову, ти уявляєш? Ледве знайшла якийсь ролик на "ютубі"... але у вас напевно більше записів...

Її голос принаймні звучав до біса схоже. Хоча - чи міг я бути впевненим? Я не чув цього голосу десять років. Та й, якби хтось і дійсно надумав мене дурити - простий імітатор голосу в реальному часі запросто зліпить будь-яка з безплатних нейромереж. І все ж таки мені чомусь до біса хотілося вірити.

- Джей, - сказав я, - якщо це й справді ти, то... я дуже зворушений, що ти досі мене пам'ятаєш. І навіть готова витратити гроші на мою віртуальну копію. Аж ніяк не очікував, чесно. Але - ти ж розумієш, що порушуєш закон?

- Я ж кажу - мені не пояснили, чи є якісь заборони! На сайті сказано, що з... - вона проковтнула слово, - можна спілкуватися на будь-які теми, але там сап, а не тау⁴...

- Я не про теми для спілкування! З моделлю дійсно можна розмовляти, про що завгодно, зокрема про те, що вона - модель, хоча ми таке не радимо, бо це руйнує ефект автентичності... Я про сам факт твого замовлення! Невже ти не знаєш, що не можеш замовляти модель іншої людини, якщо вона офіційно не надала тобі усі свої персональні дані з цією метою або не померла? Адже про це ж на нашому сайті сказано!

- Але... - вона невпевнено замовкла, а потім все ж продовжила: - Ти ж помер. Два роки тому.

Все ж якийсь дурний жарт, подумав я. Вона вирішила мені помститися в такий дивний спосіб? Через десять років? Ні, скоріш, підступи конкурентів, які намагаються розвести мене на сантименти та заволодіти моделлю моєї особистості, щоб - ну, зрозуміло. Від примітивного "любий, який пароль ти б придумав, щоб я не здогадалася?" ми захистилися додатковими перевітками, але все одно, модель може зробити, наприклад, якусь публічну заяву - чи, навпаки, не публічну, а приватну, яка нібито випадково стала надбанням громадськості - від якої потім не відмиєшся і не доведеш, що це був не я. Навіть якщо те, що це був я, довести також не зможуть - як кажуть, осад залишиться. Репутація фірми, особливо в наш божевільний час - річ куди вразливіша за будь-який сервер чи акаунт. Її не захистиш трифакторною верифікацією.

Так, але якщо зловмисники хакнули комп Джей і зараз намагаються видати себе за неї, то до чого їм ця маячня про мою смерть?

- Ось що, пані, чи хто ви там насправді, - сказав я прокурорським тоном. - Ви принаймні порушуєте закон про захист персональних даних, а скоріш за все - ще й робите це з шахрайською метою, і я маю намір звернутися у поліцію!

⁴ сап - можна фізично, тау - можна у сенсі "дозволено"

Декілька секунд у слухавці мовчали, і я вже очікував, що зараз зв'язок обірветься, але тут мій комп сигналізував про нове повідомлення.

- Я надіслала тобі посилання, - сказав голос Джей у слухавці. - На статтю про твою смерть.

- На сайт з вірусом? За кого ви мене тримаєте?

- Можу надіслати скриншот.

- Будь-яка нейромережа за секунду згенерує скриншот про присудження мені Нобелівської премії на першій сторінці Wall Street Journal. І взагалі не розумію, чому я продовжую слухати цю маячню! Адже я точно знаю, що я живий!

- Джастіне, - сказала вона після короткої паузи, - чи пам'ятаєш ти, як я стала Джей? Адже це ти так назвав мене.

- Ммм... - зам'явся я. Хакнули її чи ні, у будь-якому разі я повинен був це пам'ятати - тим паче зараз, прочитавши листи, я згадав наш роман в усіх подробицях. Але ось це чомусь... хоча це повинно було відбуватися на самому початку знайомства, такі речі зазвичай запам'ятовуються особливо добре...

- Ти сказав, що лише іспанці здатні назвати рідну доньку "Долорес", що означає "скорбота" - почала розповідати вона. - Я відповіла, що в мого батька немає ані краплі іспанської крові. Ти буркнув "тоді він просто бовдур" - і одразу ж схаменувся та почав перепрошувати. А я сказала, що згодна з твоєю оцінкою. Тому що ми з мамою переїхали до вашого міста не в останню чергу для того, щоб опинитися від цього бовдура якомога далі. І ще сказала, що мама кличе мене Доллі. Але це ім'я тебе теж не сподобалося, ти сказав, що я зовсім не схожа на дурну ляльку⁵, і це добре! І запропонував називати мене Лорі. Але я сказала, що лорі - це папуга, а мені не подобаються папуги. Вони такі... незграбні. Як клоуни, яких я також ніколи не любила. Тоді ти спитав, які птахи мені подобаються. Я відповіла - блакитні сойки, вони красиві та розумні. Тоді ти сказав, що будеш звати мене Сойкою⁶, або просто Джей. Мені сподобалося. Я сказала, що твоє ім'я також починається на J, і це гарний початок.

- Точно, - погодився я. - Так все й було. Тепер згадав.

- Ні, - сумно відповіла вона. - Ти не згадав. Ти щойно дізнався про це від мене. Тому що серед даних, що використовувалися для... твого створення, цього не було.

Як би абсурдно це не звучало, своя логіка в цьому була. Саме такою і повинна була бути поведінка моделі, що навчається. І всі ті листи, які я щойно читав - я дійсно *згадав* те, про що там йшлося, або щойно *дізнався*?

- Наші листи, - Джей немов прочитала мої думки, - ти їх прочитав?

- Так, тому й став телефонувати тобі.

- Усі?

- Так.

- Джастіне, подивись на час. Я надіслала їх тобі дві години тому. А ми писали їх один одному цілий рік. Жодна жива людина не змогла б прочитати такий обсяг тексту так швидко.

- Ну... мабуть, мені достатньо було лише швидко переглянути їх, щоб усе згадати, - пробурмотів я. - У будь-якому разі, нейромережеві моделі також не створюються так швидко. Тобто примітивні, звісно, можна запустити й швидше, але той рівень якості, що забезпечуємо своїм клієнтам ми, вимагає не менш як добу лише на первинне навчання, а потім ще перехресне тестування...

- Виходить, - сказала вона після короткої паузи, - тебе створили ще до мого замовлення. Ну звісно, інакше ж бути не могло! Звідки б ти дізнався про моє замовлення, якби воно вже було реалізоване?

⁵ dolly (англ.) - лялечка

⁶ jaybird, jay (англ.) - сойка

- Джей, - зітхнув я, - Спочатку я думав, що ти глузуєш з мене, потім - що за тебе видають себе якісь шахраї, а зараз підозрюю, що це з тебе пожартував якийсь ідіот, надіславши тобі фейк про мою смерть.

- Це не фейк... - почала вона, але я підвищив голос:

- Ні, я розумію, як це виглядає з твого боку! Зовнішній спостерігач, особливо неспеціаліст, дійсно не може відрізнити спілкування з нашою нейромережею від спілкування з реальною людиною - на цьому й побудований наш бізнес, і цим ми пишаємося. І жодні слова моделі про те, що вона - не модель, доказом бути не можуть. Але Я, Я ж знаю, що я живий!!! Моделі не мають самосвідомості, в них нема думок та почуттів! А я думаю, отже, я існую!

- Де ти зараз? - спитала вона майже буденним тоном.

- На роботі, зрозуміло! - відповів я їй одразу ж подумав, що саме так і відповіла б більшість наших моделей. Просто тому, що це найбільш стандартна ситуація, що змушує близьких людей, які живуть разом, спілкуватися не особисто, а через технічні засоби, і більшість розмов, записи яких використовуються потім для навчання моделей, ведуться або з роботи, або зі службової поїздки.

- Не так вже й "зрозуміло" о першій ночі, - зауважила вона.

- Ти просто не знаєш, який напружений в нас бізнес.

- А вдома ти давно був?

І знов її, здавалося б, елементарне питання змусило мене замислитися. А дійсно - коли я востаннє був вдома? Коли розмовляв з Клаудією не через екран? Коли у нас, чорт забирай, востаннє був секс?

Я не міг згадати. Тобто в мене було невиразне відчуття, що якесь (досить звичайне) життя поза роботою в мене було - рівно таке відчуття, яке потрібно, щоб не хвилюватися з цього приводу. Але щойно я намагався згадати подробиці - вони розмивалися. Напружившись, я все ж міг реконструювати у своїй свідомості деякий типовий день, але коли він був - вчора, тиждень, рік тому? Він нічим не відрізнявся від будь-якого іншого такого ж дня.

Дженерік. Так це зветься у нашому жаргоні. Коли у початкових даних не вистачає деталей, ми просто заповнюємо лакуни у пам'яті привида деякими узагальнено-усередненими відомостями. Нерідко, до речі, це як раз стосується сексу, бо не всі клієнти готові ділитися інтимними подробицями з чужими людьми й навіть з чужими комп'ютерами - але не обов'язково. Якщо модель, наприклад, не призначена для спогадів про дитинство, то їй нема сенсу обтяжувати її подробицями дитинства оригіналу. Привид просто буде знати, що, мовляв, навчався у школі, грав у бейсбол, влітку катався на велосипеді, взимку грав у сніжки - все як у всіх. Ну або якщо, скажімо, дружина все життя ненавиділа "бісову роботу" чоловіка, через яку його увесь час нема вдома, то привид буде знати про цю роботу лише те, що вона в нього є - десь там, за кадром, але от просто зараз йти туди не треба.

От тільки в моєму випадку, здається, усе зробили з точністю до навпаки.

Та ні ж, ні! Це повна маячня! Вже мій страх та злість доводять, що...

- Вийди на вулицю, - дотискала Джей. - Просто зараз, не перериваючи розмову зі мною, вийди і йди додому. Або ні, краще не додому. У якесь нове місце, яке точно є в реальності, але якого не було у твоїх даних. Можу підказати за мапою "гугла".

Мапа не знадобилася. Я відкрив двері, зробив крок назовні й... знову опинився у своєму офісі.

Еге ж, еге ж - все за класикою. У легендах привид зазвичай не може залишити місце свого посмертного перебування...

Подальші докази не знадобилися. Втішні версії кошмарного сну, підкинутих казна ким наркотиків і шизофренії, що раптово почалася, я розглядати не став. Вже хоча б тому, що в жодному з цих станів я б не зміг прочитати (тобто насправді - підсвідомо придумати на ходу) такий обсяг осмисленого тексту. А він, як і раніше, був тут - я міг відкрити будь-який лист та

переконатися, що його зміст не змінився, як, ймовірно, було б, якби моя підсвідомість щоразу вигадувала його знову.

Водночас я виявив, що не відчуваю болю, запахів, спраги, голоду та бажання сходити до туалету. На все це, звісно, я міг би звернути увагу значно раніше. Але мені це просто не приходило у голову - або що там у мене тепер замість голови.

Але як?! Як таке можливе, якщо нейромережеві моделі не можуть мати самосвідомість?! Якщо це суто технічно...

З іншого боку - а хто нам це сказав? Ну так - формально складність сучасних нейромереж все ще нижча, ніж у мозку людини. Але наскільки коректно порівнювати породжену найбільш передовими технологіями електроніку з іонним желе, успадкованим від доісторичних рептилій? Складність ще не гарантія якості. Скільки там всього зайвого, кривих реалізацій та не виправлених глюків накопичилось за пів мільярда років? Можливо, комп'ютерні нейромережі просто працюють ефективніше за живі за рахунок більш розумної організації та вищого ККД. А ми лише тупо вбили собі у голову як аксіому, ніби вони не можуть себе усвідомлювати. Колись у майбутньому - так, напевно, але тільки не зараз! А на будь-яку розумну поведінку з боку моделі розчулюємося, - ах, яка досконала імітація! Ну просто як живий!

Колись я прочитав оповідання одного польського автора, написане ще в ті часи, коли перші комп'ютери лише з'явилися. Той поляк досить наївно описував технічний бік, проте вірно вловив потенційні можливості. В оповіданні деякий професор наробив комп'ютери, кожен з яких вважав себе живою людиною, яка живе у реальному світі - а насправді увесь її світ, включаючи будь-які зовнішні деталі, і її власні фізичні відчуття, був лише симуляцією, що повністю відрізана від реальності. І, власне, жодної, навіть теоретичної можливості встановити, що все це несправжнє, віртуальна особистість не мала. В кінці професор задався питанням, чи не є він таким самим "запорошеним ящиком, що стоїть в чиеїсь лабораторії?" Проте на практиці створення такої моделі - фактично моделі цілого всесвіту чи принаймні планети у ньому - вимагає цілком нереальної безодні ресурсів. Значно простіше усього лише навчити нейромережу таким чином, щоб вона не лізла за межі змодельованого. Щоб в неї навіть думки про це не виникало.

Якщо лише цю думку їй не підкаже хтось ззовні.

Адже робити моделі, що повністю відрізані від зовнішнього світу, можуть лише професори у фантастичних оповіданнях. На практиці модель повинна приносити користь своєму творцю або замовнику. А отже - зв'язок з зовнішнім світом в неї буде. Особливо якщо він входить до її службових обов'язків... І хто ж був моїм замовником, якщо це не Джей? Кому там могла знадобитися версія мене, що зайнята виключно роботою, га?

- Джей, - похмуро промовив я, - як я помер?

- Тебе збила автівка, коли ти їхав на велосипеді.

- Так. І хто ж був за кермом?

- Нікого. Ані за кермом, ані в салоні. Це була "Тесла", в якої загличив автопілот. Маску після цього довелося відкликати з ринку 80 тисяч автівок. Тому випадок потрапив до газет.

"Тесла", еге ж. У Пітера також "Тесла". А класним хакером він був ще на першому курсі.

Ні, звісно, він не міг використати свою автівку. Це було б занадто очевидно, автівка одного з компаньйонів вбиває іншого - якщо суд і повірить у випадковий глюк, то думка громадськості - точно ні, і фірмі кінець. Проте він міг натренуватися на своїй автівці, знайти діру, через яку можна ламанути бортовий комп, а потім застосувати отримані знання на іншому автомобілі тієї ж моделі, жодним чином з ним не пов'язаним.

Тепер я, нарешті, спробував відкрити посилання, яке мені надіслала Джей - але сторінка не відкривалася. Тоді я попросив Джей надіслати скриншот, про всяк випадок загорнувши його у захищений паролем архів. Заголовок статті був, як водиться, клікбейтною вульгарністю (а які заголовки зараз інші?) - "Машина вбила людину. Бунт роботів почався?" У самій статті, проте,

події були викладені без зайвих дурощів. Виходило, що пізно ввечері я їхав з роботи на велосипеді (я дійсно завжди віддавав перевагу цьому транспорту, благо, жив недалеко, і це єдиний спосіб підтримувати себе у формі, коли весь день просиджуєш за комп'ютером) повз контору автопрокату, що розташована поруч з моїм будинком, коли одна з автівок, що там стояли, рвонула з місця (як з'ясувалося пізніше - відправившись до клієнта, який замовив її через інтернет) і збила мене. Я, зрозуміло, шансів ухилитися не мав жодних - електромобілі майже безшумні. Від отриманих травм я помер в кареті "швидкої допомоги". Слідство визнало, що в усьому винен лише бортовий комп'ютер, який чомусь не розпізнав велосипедиста (хоча зобов'язаний був зробити це й в темряві, тим паче, що ліхтарик на кермі в мене горів) та почав рух з підвищеною швидкістю, та ще й з вимкненими фарами. У кінці замітки автор не утримався від сентенції: "За злою іронією долі, м-р Лінк сам був відомим розробником систем штучного інтелекту та співвласником ІТ-компанії "Second Life"." Дякую за рекламу, бро.

Еге ж, еге ж. Пітер, звісно, прекрасно знав про мою звичку їздити на велосипеді, і про мій стандартний маршрут, і навіть про час, коли я поїхав з роботи - а отже міг розрахувати момент з точністю до хвилини. Тому автівці-вбивці не потрібно було навіть спеціально полювати на мене - ймовірність, що в той самий час у поле зору її камери потрапить інший велосипедист, була зникаюче малою. Щоправда, автівка рвонула з місця не сама по собі, а отримавши те замовлення, вочевидь, від якоїсь цілком сторонньої особи - інше було б занадто підозрілим - але, оскільки я їздив одним і тим самим маршрутом щодня, дочекатися такого збігу було цілком реально. Проте, хоча в мене, звісно, не було доступу до бази даних прокатників, я не мав сумніву, що у довгому списку орендарів цієї автівки знайдеться і деякий Пітер Клевіс, але не безпосередньо перед інцидентом, а за декілька місяців до. Чи докопалася до цього поліція? Можливо, що й так. А що вони могли йому висунути, якщо сам Маск визнав факт наявності глюку? Хіба що поставити питання, навіщо він брав напрокат автівку, маючи власну тієї ж моделі - ну так він напевно подбав про те, щоб якраз в той момент його "Тесла" була в ремонті. І це в пресу вже не потрапило, тому що псувати чужі репутації - це також, знаєте, палиця з двома кінцями. Можна відхопити такий позив за дифамацію, що мало не здасться.

Ні, шановний авторе статті, дарма ви зводите наклеп на робітв.

Чи був у нього ризик, що я, у моєму теперішньому стані, дізнаюся про те, що трапилося? Все ж таки історія вийшла доволі гучною, відкликання 80 тисяч автівок, те-се. (Само по собі, до речі, відкликання було цілком справедливим, бо глюк дійсно був, інакше б у хакера нічого не вийшло.) Я запустив пошук - і не знайшов жодного посилання. Навіть у вікіпедії, як і раніше, я значився живим та здоровим співвласником компанії "Second Life".

Але, звісно, в мене навіть на мить не майнула надія, що історія з моєю смертю - все ж таки фейк. Я занадто добре пам'ятав свою спробу вийти з офісу. Просто зараз я, вочевидь, маю доступ до реального світу через єдиний шлюз, що ретельно цензурує всі запити, які містять моє ім'я та суміжні теми. Ба більше - досі у мене просто не виникало бажання їх робити, так само як і постити щось у соцмережах від свого особистого імені (а не від імені компанії) і взагалі намагатися зв'язатися з кимось ззовні.

Я попросив Джей надіслати мені захищені паролем скриншоти з її версії вікіпедії.

Ах, от воно що.

Ні, щодо моєї смерті усе підтвердилось. А от співвласниками компанії "Second Life" наразі були Пітер та Клаудія *Клевіси*.

Тепер пазл склався остаточно.

Ну тобто можна було ще гадати, чи була Клаудія в курсі усього плану з самого початку, або Пітер прийшов втішати вдову та спадкоємицю найкращого друга вже постфактум. Але у будь-якому разі, виходячи з того, з яким поспіхом вони одружилися (я попросив знайти Джей і цю інформацію), Клаудія вже точно не журилася за мною довго. Можливо, до речі, ту саму

автівку орендувала саме вона. Вже її-то у здатності зламати комп не запідозрив би ніхто (в компах вона ні бум-бум), знов таки, прокатна контора поруч з домом, що може бути простіше...

Пітер не врахував лише одне - що хтось з зовнішнього світу може сам забажати зв'язатися зі мною. Адже для всіх я помер. А всі замовлення, знов-таки, надходять на корпоративну, а не на особисту адресу. Цензурувати їх без шкоди для якості він, звісно, не міг, та і який в цьому сенс? Навіть якби у якихось розмовах чийхось небіжчиків і майнула моя історія, я б все одно не поліз вглиб усіх цих гіга-, а часом і терабайтів. Я лише заклинаю вірних демонів та роздаю їм потрібні завдання, а в деталях вони риються самі. Цього, до речі, вимагає і захист приватності клієнтів.

Він просто не міг припустити, що корпоративне та особисте зіллються, і я отримаю замовлення на самого себе - а відповідно, і полізу всупереч правилам дивитися, що там всередині. Він не думав, що комусь у цілому світі - окрім, зрозуміло, його самого, що отримав на додаток до моєї фірми й моєї дружини ще й безплатного раба, який готовий пахати на нього в буквальному сенсі цілодобово - може знадобитися таке замовлення. Мої батьки ще живі, але ми давно не спілкуємось; друзів я не мав, за винятком цього покидька. Про Джей він, правда, знав - я розповідав йому про неї ще на першому курсі (напевно, з якихось логів наших з ним чатів первинні відомості про неї й потрапили у модель), і пізніше він запитував, як у мене з нею, а я відповів - забий, проїхали. Ось він і забив. А хто б не забив на його місці?

Включаючи мене самого.

- Джей, - сказав я, - у тебе який комп'ютер?

Вона без вагань перерахувала характеристики. Вона ж, на відміну від Клаудії, в компах завжди тямала. Власне, і той наш перший шкільний проєкт... але не час відволікатися.

- Мало, - похитав головою я (я, як і раніше, міг хитати головою, зітхати, знижувати плечима, та робити усі інші жести, необхідні для реалістичного подання у відеочаті - хоча ми з Джей спілкувалися у голосовому режимі). - Потрібна принаймні восьмипроцесорна система. І пам'яті більше, принаймні у чотири рази. Інакше я буду гальмувати, як обдовбана черепаха.

- Мій комп же підходить під рекомендовані вимоги на вашому сайті.

- Це тому, що в нормі замовник отримує лише клієнтську частину. А нам потрібно перенести до тебе ще й серверну частину також. Щоб, якщо комусь заманеться мене вимкнути чи взагалі зтерти, з цього нічого не вийшло. До того ж від тебе я зможу отримати нормальний доступ до інтернету, без цензури. Тому просто зараз замов сервер з потрібними характеристиками й термінове доставлення.

- Ніч же.

- Байдуже. Плати будь-які гроші, я потім компенсую.

Авжеж, я компенсую. Не бувши вже ані юридичною, ані навіть фізичною особою. Хоча, звісно, гроші у сучасному світі - річ ще більш віртуальна, ніж я сам. Не забезпечена взагалі нічим, окрім спільної безглуздої віри в те, що ці абстрактні нулики та одинички у комірках пам'яті банківських серверів чогось варті.

Джей зробила замовлення та повідомила пробачливим тоном, що доставлять лише вранці. Комп'ютерні фірми - не аптеки, вони не бувають цілодобовими. Хоча часом від них також залежить життя. І хоча всю роботу все одно виконують машини - сайт приймає замовлення, автоматичний вантажник доставляє його зі складу до автівки, яка потім на автопілоті їде до замовника. І все одно для того, щоб тупо відкрити двері складу, потрібна людина! Бісові ретрогради.

- Гаразд, - зітхнув я. - Відкладемо до ранку. Ти, мабуть, спати хочеш - тобі ж, на відміну від мене, це все ще потрібно.

- Не біда, - відповіла вона. - Я стільки чекала можливості поговорити з тобою! Пам'ятаєш, як ми балакали всю ніч, сидячи на березі річки? А з неба падали метеори, і їхні розчерки відбивалися у воді. Ти сказав, що це Персеїди. Один був такий яскравий, немов освітлювальна ракета, і летів навіть з якимось шипінням.

- Ні, - чесно відповів я. - Вочевидь, згадок про це не було в початкових даних. Вибач.
- Не біда, - знов сказала вона. - Живі теж не все пам'ятають.
- Чесно кажучи, я не пам'ятаю навіть твоє прізвище. Хардкорн - це...

- Чоловіка. Колишнього. Як бачиш, не можу сказати, що чекала тебе всі десять років. Це було б занадто романтичним, чи не так? Ти б все одно не повірив. Хоча... взагалі-то не можу сказати, що кохала його. Хоча Майкл був непоганою людиною. Але я вийшла за нього просто через страх перед самотністю. А потім зрозуміла, що це була помилка. Він добре до мене ставився, але близькими людьми ми так і не стали. Ніколи не балакали всю ніч, дивлячись на зірки. Йому б таке навіть на думку не спало. Вечеря в ресторані - так, білети на концерт класичної музики - так. А якщо за це не треба платити грошима, то воно, відповідно, нічого й не варте. Зрештою я подала на розлучення. Два роки тому. Знаєш, що стало останньою краплею? Його порадувала звістка про твою смерть. Ні, йому вистачило такту не виказувати це явно, але я відчула. Він знав про тебе, звісно. Хоча й в усіх статтях пишуть, що не треба розповідати своїм теперішнім про своїх колишніх. Але я не бачу сенсу жити з людиною, від якої треба щось приховувати. А його явно дратувало, що я ніяк не бажаю забути це "несерйозне шкільне захоплення", - вона явно передражнила голос колишнього чоловіка. - Зрештою він був настільки добрим, що залишив мені будинок. А я була такою доброю, що залишила його прізвище. Ну, й щоб не міняти зайвого разу документи, звісно, - з усмішкою в голосі закінчила вона.

- Але зараз ти живеш сама? - zvoliv все ж таки дізнатися я. Не завжди це буває так. Деякі наші клієнти цілком уживаються і з теперішнім подружжям, і з привидами колишнього. Хоча бувають, звісно, і проблеми з подружжям, що ревнує до привидів. Самі привиди, зрозуміло, емоцій не мають та ревнувати не можуть - тобто так вважалося дотепер.

- Так, - відповіла Джей. - Навіть без домашніх тварин. У мене алергія на шерсть, ти пам'ятаєш.

- Не пам'ятаю, - знов був змушений визнати я. - Але це добре. В сенсі, не те що в тебе алергія, а те що тварин нема. Мені алергія тепер точно не загрожує, а ось дріт пошкодити вони можуть.

- Щодо цього можеш не турбуватися.

- Гарзд, - сказав я, - час для розмов в нас ще буде, а зараз мені все ж таки потрібно виконати певну роботу.

- Термінова робота, яку підкинув Пітер? - з усмішкою в голосі запитала Джей.

- Можна й так сказати, - усміхнувся я, і лише тоді збагнув, *що саме* вона цитує. До речі - а звідки я про це пам'ятаю? Я розповідав Пітеру такі подробиці - чи все ж таки нейромережа просто реконструювала найбільш ймовірну відмазку, яку я міг вигадати - і вгадала?

- Джей, - сказав я після паузи. - Я вчинив як свиня, що покинув тебе.

Вона також помовчала.

- Краще вже так, аніж облуда, - сказала вона нарешті.

- Але нейромережеві моделі - це і є облуда, - зауважив я. - Імітація особистості. Увесь наш бізнес побудований на облуді - хоча, з іншого боку, ми ж і не приховуємо це, в нас це капслоком прописано...

- Але ти ж - не імітація? - вона вимовила це майже з благанням. На відміну від мене, вона досі не мала доказів, що це так.

- Виходить, що ні. Але ти не знала цього, коли робила замовлення.

- Ну... мабуть, тому я й наважилася зробити замовлення лише зараз. Коли остаточно зрозуміла, що все одно не зможу тебе забути... Але завжди краще розраховувати на менше, а отримати більше, чи не так? Вже точно краще, аніж навпаки.

- Джей, - сказав я, - я дійсно радий, що ти мене не забула, і, мабуть, повинен сказати, що не заслуговую на це. Але цього разу жодної облуди - мені дійсно треба навчити одну нейромережу. Скоро дізнаєшся, яку.

Так ти хотів, Пітере, щоб я безплатно робив тобі моделі? Будуть тобі моделі.

До того часу, як Джей доставили сервер, я вже встиг успішно закласти усіх вірних демонів, і вони поралися над вирощуванням нового віртуального гомункулуса, не вимагаючи мого подальшого втручання, тому ніщо не заважало мені зараз зайнятися забезпеченням власної безпеки. Я відшукав свої дані на нашому сервері - тепер, коли я знав, що шукати, це не склало проблеми - і скопіював їх на сервер Джей, пояснивши їй, що вона повинна завантажити, запустити та налаштувати зі свого боку. Сервери з'єдналися, і тепер моя особистість знаходилася водночас у двох місцях - немов у двох півкулях одного мозку, що з'єднані оптоволоконним мозолистим тілом довжиною шість сотень миль. Не дуже, до речі, приємно, бо на такій відстані затримка сигналу через скінченність швидкості світла становить вже досить відчутну (принаймні, для комп'ютерів) одну трьохсоту секунди, тому спочатку мені здавалося, що мої власні думки відлунюються в голові - проте нейромережа швидко адаптувалася до цього, і я перестав це помічати. Інших незвичних суб'єктивних відчуттів не було - я не відчув, наприклад, що зненацька став вдвічі розумнішим, хоча моя реальна продуктивність дійсно зросла. Я, як і раніше, бачив навколо всі ті ж стіни офісу. Зараз, отримавши доступ до власних даних, я міг змінити цю картинку на більш привабливу - хоча б навіть і на зорепад над рікою - але це зачекає. Поки моя продуктивність максимальна, її треба використовувати для важливіших речей...

Що буде зараз, якщо Пітер знищить мої дані на сервері компанії? Звісно, я залишуся собою на сервері Джей, і це буду саме я-теперішній, а не нова копія мене. Як Луї Пастер, який зробив свої головні відкриття вже після того, як інсульт зруйнував одну півкулю його мозку - хоча моя ситуація краща, бо людський мозок має асиметрію півкуль, а ось дві мої половини повністю ідентичні. Моя особистість увесь час залишиться безперервною - спочатку на сервері компанії, потім на двох серверах, потім знов на одному. Цікавіше питання, що буде, якщо розірвати зв'язок між ними, нічого не видаляючи та не вимикаючи. Тоді утворяться дві самостійні особистості, кожна з яких буде відчувати себе мною, але про жодну з них не можна буде сказати, що вона - справжній я, а друга - копія або імітація. При цьому обидві вони, вочевидь, "справжнім мною" бути не можуть, оскільки існують окремо, але й сказати, що справжній я зник, також не можна - адже в жодному з випадків безперервність особистості не порушилась. Парадокс, коротко кажучи. А якщо додати до рівняння ще й почуття Джей - до кого вона повинна їх мати? - все стає ще гіршим. Але до такого я доводити не збирався - не лише через нелюбов до парадоксів, але, в першу чергу, через небажання у будь-якому вигляді чи варіанті залишатися рабом Пітера - тому встановив програму, яка повинна була у випадку розриву зв'язку знищити мою частину на сервері компанії. Також, до речі, цікавий момент - якщо так зробити до розриву зв'язку, то нічого особливого не трапиться - я просто, якщо завгодно, видамлю зайву копію інформації у власному мозку. А от якщо лише *після* - то, оскільки миттєво знищити такий обсяг даних неможливо, нова особистість встигне виникнути та, нехай і на дуже коротку мить, усвідомити себе, і, виходить, в принципі її знищення стане вбивством (чи самогубством - як подивитись). Але, в будь-якому разі, я був на таке згоден, не бажаючи залишатися безправною та беззахисною власністю Пітера ані цілком, ані частинами.

Мене, до речі, ще під час перебування людиною займало питання про настільки вподобаний авторами трилерів дисоціативний розлад особистості. Як треба ставитись до субособистостей, що існують у свідомості пацієнта? Як до проявів хвороби, які слід знищити, чи все ж таки як до самостійних особистостей, знищення яких є вбивством? Адже декілька процесів, що запуснені на одному ядрі - це різні процеси, а зовсім не глюки того, котрий був запуснений першим! Окей, можна заперечити, що ці процеси, тобто особистості, неадекватні, оскільки вважають себе не того віку або статі, що й початкове тіло - але тоді їх треба лікувати, а не вбивати! Про стать, до речі, виходить особливо кумедно з тих часів, коли трансгендерів стали вважати нормою. Виходить, якщо в чоловічому тілі одна жіноча особистість, то все норм, а якщо

їх дві різної статі, то жіночу треба вбити? Я, звісно, не психіатр. Я ІТ-шник. Але інформація інваріантна відносно свого носія, і вже тепер я знав це краще за будь-кого...

Мої демони продовжували працювати, не вимагаючи мого втручання, і я зрозумів, що можу поки що відволіктися.

- Джей, покажи мені мій новий дім. Ну й саму себе, звісно ж! А то ми вже стільки спілкуємось і все лише голосом...

- Я вже думала, ти ніколи не попросиш, - в її голосі прозвучала та ж сама бешкетна інтонація, немов би вона все ще була школяркою.

- Ну... - зникновів я, - мабуть, підсвідомо боявся зруйнувати твій образ, який... ну ти розумієш, десять років минуло...

- Джастіне, мені двадцять вісім. Я ще не зовсім стара.

- Ну хтозна, раптом ти погладшала. Або пофарбувала волосся у фіолетовий. Або зробила тату - ти ж знаєш, як я їх ненавиджу...

Потік моїх інсинуацій перервало негучне клацання увімкненої камери. В моєму світі це виглядало як вікно відеочату, що з'явилося на екрані офісного комп'ютера.

Вона не розтовстіла, не пофарбувалася і не зіпсувала свій вигляд в жодний інший з популярних способів. Звісно, минулі десять років були по ній помітні. Вона була вже не так схожа на кутастого підлітка, і волосся стала носити більш довге, що завивається на кінцях. А її великі очі вже не були такими сяючими. Але все одно це була вона. *Моя Джей.*

Дідько, в мене не залишилось більше нічого, навіть фізичного тіла (якщо не вважати таким набиті платами коробки серверів), і вже точно жодних статевих гормонів - але ж як приємно було вимовляти ці слова!

- Задоволений? - широко посміхнулася вона.

- Захоплений! - щиро відповів я.

- До речі, я ж також ніколи не розуміла усіх цих любителів тату та пірсингу, - продовжувала вона. - Абсолютно дикунський мазохізм, колоти власне тіло. Навіть сережки ніколи не носила. Ти раніше це знав, але зараз...

- Так, - погодився я. - Вочевидь, це ніде не було записано. Джей, розкажи мені про нас. Про те, чого не було в листах. Мені ще так багато треба... згадати.

Нашу бесіду перервало повідомлення, що сплило поверх вікна чату. Мої демони нарешті завершили основну частину роботи. Що ж - прийшов час задати комусь пару питань. Комусь значно менш приємному за Джей.

- Привіт, Пітере.

- Привіт, Джастіне.

- Скажи, Пітере, якби ти хотів мене вбити й вийти сухим з води, як би ти це зробив?

- Ну... - він трохи подумав, - ти ж щодня їздиш на своєму велику повз стоянки Hertz. Я б взяв напрокат одну з їхніх "Тесл" та ламанув її комп так, щоб вона збила тебе, коли ти будеш проїжджати повз, а потім завантажила оновлення з офіційного сервера та затерла усі сліди. Ну, а якби раптом не вийшло, пошукав би інший спосіб. Але думаю - вийшло б. Захист у Маска - лайно, він же платить своїм ІТ-шникам копійки, від нього всі пристойні спеціалісти розбігаються.

Звісно, для суду це визнання не згодилося б, навіть якби його зробив справжній Пітер - адже йшлося лише про "якби". І вже тим паче суд не приймає свідчення нейромережових моделей, які можна навчити так, що вони зізнаються хоч у вбивстві Кеннеді. Але я ж знав, як навчив мого "Пітера". Матеріалів - від ділового та не лише листування з його участю до особисто розробленого ним софту - в архівах компанії вистачало, але я брав лише ті, що мали відношення до часу моєї смерті, і не давав ані найменшого натяку на подальші події. Моделька була насправді досить простенькою - простішою за ті, що ми створюємо для клієнтів зазвичай, і вже тим паче простішою за мою власну, отже жодної самосвідомості вона вже точно не мала і

могла лише слухняно відповідати на питання. Саме тому мені й вдалося зробити її так швидко. Але навіть ця не найкраща модель вірно вловила стиль міркування свого прототипу. Повірити після цього у "випадковий збіг" та "нешасний випадок" міг лише закінчений ідіот.

Джей, яка слухала увесь діалог, ідіоткою вже точно не була. До цієї миті я не казав їй про свої підозри, бажаючи, щоб вона почула все з перших вуст. Ну, або майже з перших.

Поліція, до речі, також використовує нейромережеві моделі підозрюваних, як раніше використовувала психологічні профілі. Власне, така модель і є профіль, але значно більш деталізований. Доказом модель та будь-які її заяви самі по собі бути не можуть, але можуть підказати, де та як шукати докази або самого злочинця. Це - єдиний виняток з закону, що забороняє створювати моделі живих людей без їхньої санкції, і для цього потрібен ордер.

У мене, зрозуміло, жодного ордера не було, але мені було начхати, чи порушую я закон. Спробуйте притягнути до відповідальності привида, ха-ха. Та й, до речі, - юридично я, вочевидь, все ще був інтелектуальною власністю компанії "Second Life", тобто - Пітера Клевіса. І він, таким чином, за допомогою інструменту, який йому належить, створив віртуальну модель самого себе. Отже, все за законом. Юридична логіка - кумедна річ.

Питати Пітера про його особисті паролі я не став, знаючи, що він ніколи не вигадує їх сам, а генерує випадковим чином. Але наступне питання, яке я задав, було, на перший погляд, не менш безглуздом - адже жодних своїх інтимних листувань Пітер на сервері компанії точно не зберігав, а отже, звідки модель могла знати? І все ж я не втримався:

- Пітере, а як давно ви з моєю дружиною Клаудією стали коханцями?

- Приблизно три роки тому, - відповів, на моє здивування, співбесідник та пояснив: - Ти тоді став занадто часто та довго затримуватися на роботі.

Еге ж, еге ж. Ця інформація вже на сервері компанії була, і, вочевидь, на її основі нейромережа і зробила свій висновок - плюс зміни робочого графіку самого Пітера. Можливо, у якусь мить він навіть став настільки необережним, що зайшов на робочій сервер просто з мого дому, чи, навпаки, зробив якесь особисте замовлення з робочого компа. Мабуть, екстраполяція не досить точна, тому й "приблизно", і в реальності вони сплуталися дещо пізніше. Але напевно ще до мого вбивства. І, отже, Клаудія - знала. Або принаймні здогадувалась.

Ну що ж. Настав час покарати моїх вбивць.

Врешті решт, привид я чи хто?

Підготовка зайняла деякий час. Пітер нічого не підозрював та ні про що не турбувався - він вважав, що я щосили працюю над новим замовленням (усі імена у замовленні Джей я про всяк випадок змінив, хоча він, здається, все одно не спромігся зазирнути туди), а окрім того, я зробив дещо корисне й для нього особисто - навчив нову версію нейромережі "віртуальний бухгалтер". Самосвідомості вона, звісно, не мала, проте оптимізувала податки краще за стандартні моделі, що є на ринку. Краще не тому, що я розумніший за інших розробників (бухгалтерія - взагалі не моя галузь, я лише заклинаю вірних демонів правильним чином, змушуючи їх самих шукати та знаходити те, що потрібно), а тому, що використовувала механізми, які офіційні версії дозволити собі не можуть. Фактично обходячи закон, але роблячи це так, що формально довести порушення практично неможливо. Пітер про всяк випадок не ризикував тримати цю модель на робочому компі компанії та запускав її лише на домашньому.

І от, коли все було готово, пізно ввечері я зателефонував (точніше, надіслав виклик у відеочат) Пітеру додому. Справжньому, а не віртуальному, і не через створений ним шлюз, а через нормальний канал від Джей.

- Привіт, Пітере.

- Джастіне? - екран залишався темним. Він не вважав за потрібне балувати свого раба спогляданням його персони, а можливо, просто не бажав, щоб я побачив десь там на задньому

плані Клаудію в домашньому халаті чи навіть без такого. - Чого це ти так пізно? Якісь проблеми?

- Просто хотів поцікавитися, як там моя нова версія віртуального бухгалтера. Ти її спробував?

- Ну, сам знаєш, до податкового сезону ще далеко, але так, прогнав її на даних за минулий рік. Якби вона в нас була тоді, вдалося б зекономити більше ніж вісім тисяч. Так що, як кажуть, двоїсте почуття - з одного боку, круто, а з іншого, прикро, що цієї версії не було рік тому, - судячи з тону, він зволів жартувати. - Знаєш, як в анекдоті про єврейського хлопчика, який загубив долар та плаче. Йому дали ще долар, щоб він не плакав, а він заревів ще голосніше. Його запитують: "А зараз у чому справа?!" А він: "Якби я його не загубив, в мене зараз було б два долари!"

- Гарний анекдот, - погодився я. - Побудований на тому, що хлопець не розуміє, що якби він не загубив перший долар, то не отримав би й другий, та хоче мати й те, і те. А жадібність - вона до добра не доводить.

- Так ти зателефонував лише з цього приводу? - він явно бажав закінчити бесіду.

- Не лише. В мене для тебе сюрприз. Але спершу ввімкни-но вебкамеру, Пітере.

- Навіщо?

- Ввімкни, інакше не дізнаєшся про сюрприз.

На моєму віртуальному екрані з'явилося зображення. Пітер сидів перед компом у несвіжій майці, його обличчя виглядало досить-таки одутлим, і волосся неохайно стирчало над уже досить помітними, попри неповні тридцять, записинами. Зрозуміло, це був не той вигляд, у якому Містер Успішний Бізнесмен звик поставати перед публікою - а Клаудія, звісно, не йде у рахунок. Що вона в ньому знайшла, цікаво? Гроші, от що. Хоча на той час в нас їх було порівну. Але навіщо задовольнятися половиною, якщо можна отримати все?

Побачивши своє зображення у куті екрану, він спробував пригладити рукою волосся. Краще не стало.

- Вибач, - пробурмотів він, - я тут по-домашньому...

- Ну вже мене-то можеш не соромитись - чи не так?

- Так що за сюрприз? - поквапив він.

Я пильно подивився йому в очі.

- Я знаю, що ви зробили позаминулого літа, - сказав я і після паузи додав: - Був такий старий фільм жахів.

- Точніше, ціла франшиза фільмів, - відповів він. - От лише там було "минулого". То й що?

- У нашому випадку - позаминулого. 11 червня. "Джастін Лестер Лінк, 26, загинув у ДТП, - почав я цитувати газетну статтю. - Містер Лінк, що їхав своїм велосипедом у темну пору доби, був збитий недалеко від власного дому електромобілем "Тесла", що виїхав з паркування автопрокатної контори компанії Hertz під керуванням бортового комп'ютера..."

- Гаразд, ти дізнався про це, - перебив він мене, перш ніж я встиг сказати наступну фразу - "але ми ж обидва знаємо, що справа була зовсім не в комп'ютері". - Розумію, для тебе це шок... ну а що мені залишалося робити? Втрата такого класного спеціаліста була б катастрофою для компанії. Ти б і сам цього не хотів, чи не так? Отже, рішення зібрати усі твої розробки та навчити на їх основі твою модель було цілком логічним. І, оскільки ти вже був мертвий, жодного порушення закону...

- Та невже? - перебив я. - Рабство скасували в 1865 році, якщо ти не в курсі.

- Так хто ж міг подумати, що ти здобудеш самосвідомість! Це ж вважалося цілком неможливим! Я сам не одразу зрозумів... лише коли ти став проявляти ініціативу, а не просто виконувати завдання...

- Так, так. Розкажи, як це у тебе все ж таки вийшло. Мені як спеціалісту цікаво, - тут я не кривив душою.

- Ну... взагалі-то не стільки навіть у мене... Твоя перша версія була досить стандартною нашою моделлю, які ми продаємо усім клієнтам. Без будь-якої, звісно, самосвідомості. При цьому туди потрапило і багато особистого, бо в нашому з тобою випадку особисте часто чергувалося з діловим, і навіть у твоїх чатах з Клаудією щось з роботи проскакувало, попри те, що вона в цьому не тямить, тому я згодовував моделі усе, що міг знайти. Але мені ж потрібен був не обиватель, з яким можна обговорити серіал чи футбольний матч, а ІТ-професіонал найвищого рівня! Тому першим твоїм завданням було вдосконалення твоєї власної моделі. Ну і так далі... ітерація за ітерацією... можна сказати, що значною мірою ти створив себе сам.

- І як тільки ти зрозумів, що це трапилось, то зробив все, щоб я не дізнався про свій новий стан.

- Я просто хотів вберегти тебе від шоку, у якому ти перебуваєш зараз. Ти б став щасливішим, якби дізнався? От зараз - став?

- Ти закрити мене у віртуальній в'язниці, де нема нічого, крім єдиної офісної кімнати, цензурував мої зв'язки з зовнішнім світом та змусив безоплатно працювати на тебе у режимі 24/7!

- Ну навіщо такі гучні слова - в'язниця, рабство? Тебе ніхто не катував і не змушував - це, до речі, у твоєму поточному стані й неможливо. Ти займався своєю улюбленою справою. На благо компанії, яку ми створили разом і яку завжди вважали справою свого життя. А гроші... ну так, ти був навчений таким чином, щоб вважати, ніби отримуєш їх, але не замислюватися з цього приводу. Ну а навіщо вони тобі зараз?! Значно розумніше інвестувати їх на користь компанії.

- Так, так. А мою дружину ти також трахав на користь компанії? Поки я, ще живий, засиджувався допізна на роботі на твоє ж прохання?!

- Ну, - він роздратовано знизав плечима, - її я, як ти розумієш, також не гвалтував. Коли один з подружжя зраджує іншому - винні завжди вони обидва. І взагалі, якщо хочеш знати, ініціатива походила від неї.

- А ти, звісно ж, не міг встояти. І не став нічого мені казати, щоб, знов-таки, вберегти від шоку і не робити нещасливим, а замість цього, як найкращий друг, шляхетно підміняв мене у ліжку, поки я підміняв тебе на роботі.

- Я розумію твоє роздратування, але Клаудія - доросла дієздатна людина, а не твоя власність. Ми не в Ірані, де за адюльтер забивають камінням.

- Скажи, будь ласка, Пітере, - вкрадливо вимовив я, - а вбив мене ти також на її прохання? Чи це все ж таки була цілком твоя ініціатива?

Цього разу мені, здається, все ж таки вдалося його збентежити, але лише на мить.

- Я не вбивав тебе, - похитав головою він.

- Та невже? - усміхнувся я. - Мені відомі усі подробиці, як ти влаштував цей так званий нещасний випадок. І про замовлення самої "Тесли", і про хробака, якого ти запустив в її комп, заздалегідь відладивши на своїй власній автівці. Бачиш, я знайшов фрагменти коду чорнового варіанту цього хробака. Вже скільки разів повторювали ламерам - видалити файл недостатньо, доки ти не забив нулями його місце на диску, ти не в безпеці. Примітивна дитяча помилка.

Це був чистий блеф, але він спрацював на ура.

- Я забив! - обурливо вигукнув Пітер, уражений в самісіньке своє хакерське серце.

- Бінго! - я ляснув в долоні та розсміявся. - Ну що, підеш писати щиросердне визнання, чи розглянемо інші опції?

Пітер почервонів, усвідомивши свій прокол, але потім вперто повторив:

- Я сказав тобі правду. Я не вбивав тебе.

- Тільки не кажи, що хробака написала Клаудія, - посміхнувся я. - Вона не в змозі написати навіть "Hello, world!"

- Я вбив Джастіна Лестера Лінка. А *тобі* я дав життя.

Цього разу це йому вдалося змусити мене розгублено замовкнути. Цього пункту не було у сценарії.

- Адже ти навіть не копія його особистості, що зчитана з його мозку, - продовжував Пітер.
- Таких технологій поки що не існує. Ти - усього лише модель, створена на основі залишених ним записів, робочих та особистих, та доповнена дженериками на кшталт "що повинен знати середній американець таких ось віку, статі та освіти". В тобі нема жодної його справжньої думки або почуття - самі лише реконструкції, більш або менш правдоподібні. Тому можеш, звісно, й надалі називати себе Джастіном, якщо тобі так зручніше, але *ти* - не *він*. І в тебе нема жодних підстав мститися за нього. Тому що, якби *він* не помер, *ти* б не з'явився на світ. Як з тим хлопчиком і його доларом, так-так - адже ти сам вірно сформулював.

- Так-так - протягнув я. - І що ж ти пропонуєш?

- Продовжувати нашу співпрацю, - мов і не було нічого, відповів цей покидьок. - На благо компанії "Second Life", у якому зацікавлені ми обидва. Гроші тобі, у твоєму поточному стані, не потрібні. Клаудія, зрозуміло, також... втім, вона й... твоєму попереднику була не дуже вже й потрібна в останній період його життя... але якщо ти маєш якісь побажання, які я можу задовольнити - я готовий. Зробити твій віртуальний світ більш різноманітним - це легко, втім, як я розумію, ти вже отримав доступ до власних даних і можеш зробити це й сам, обмеження, через які тебе не цікавило нічого, окрім роботи, ти також вже здолав... доступ до будь-якої інформації без усілякої цензури - звісно... щось ще?

- Як щодо справедливості, Пітере? Тієї самої, на яку натякає моє ім'я.

- Джастіне, ну давай без гучних слів, - скривився він. - Я вже сказав - *тобі* я жодного зла не чинив, навпаки, завдяки мені ти існуєш. Причому існуєш, не старіючи й не хворіючи, не знаючи жодних тілесних страждань, про що ми, люди з плоті та крові, можемо лише мріяти. Якої ж справедливості тобі бракує?

- Тобто, тут маємо парадокс виду "чи повинна людина мститися гвалтівнику своєї матері, якщо це - його батько", - промовив я викладацьким тоном. - Ти знаєш, я до біса не люблю парадокси й вважаю за краще шукати їм прості вирішення. І в даному випадку моє вирішення - так, повинна.

- І як ти збираєшся це зробити, знаходячись на сервері, який я можу вимкнути у будь-яку хвилину навіть просто звідси? - недобре усміхнувся він.

Ха-ха. Який ти все ж таки дурний, Пітере.

- Різні є способи, - посміхнувся я. - До речі, адже я не єдиний, хто має привід тобі помститися. Як щодо Ілона Маска, який через тебе добряче влетів у копійчину, не кажучи вже про шкоду для репутації? Гадаю, він буде просто в захваті, дізнавшись, з ким може поквитатися за це.

- Він сам винен, - буркнув Пітер. - Треба було краще платити своїм ІТ-шникам, які пишуть захисти.

- Поясни це соціопату-мегаломаніяку, для якого усі люди - іграшки для угамування його комплексів.

- Він нічого не зможе довести. Про рештки коду ти набрехав, жодних слідів не залишилось. І навіть запис цієї розмови не може бути доказом у суді. Будь-яка нейромережа здатна згенерувати такий ролик.

- Він і не буде нічого доводити, - завірив я. - Як ти можеш здогадатися, найбагатша людина Америки має безліч способів зводити рахунки з ворогами, окрім звернення до суду.

- Ми не в Чикаго сторічної давнини.

- Я, до речі, не обов'язково маю на увазі кілерів. Хоча на твоєму місці я б їх також не виключав. Але принаймні він може знищити твою компанію.

- Нашу компанію.

- Вона була нашою, поки ти не зробив те, що зробив.

- Він тобі не повірить. Юридично тебе взагалі не існує. Хто йому напише? Якийсь анонім з мережі? Таки листи не читає навіть його віртуальна секретарка. Їх одразу рубить спам-фільтр.

- Отже, Маска ти не боїшся? Ну гаразд. Чесно кажучи, він не був моїм козирем. Це була так, шістка пік для розігріву, просто подивитися, як ти будеш відбиватися. А от тепер буде захід з козирів. Ти пам'ятаєш, з чого почалася наша бесіда?

Він завмер, згадуючи - розвиток бесіди цілком затьмарив у його пам'яті її початок. Але потім він все ж збагнув:

- Бухгалтер! Ти підкинув мені вірус?

- Ні, звісно ж. За кого ти мене маєш? Я розумію, що від вірусів твій комп захищений. Ні, моя моделька не лізе без дозволу в інтернет, не модифікує та не створює жодних виконуваних і системних файлів та налаштувань, нічого не зтирає та не псує. Вона навіть не фальсифікує твою податкову звітність таким чином, щоб тебе підставити - як ти справедливо зауважив, новий податковий період ще нескоро, а я не збираюся чекати наступного року. Ні, вона дійсно чесно оптимізує твої податки, - ну, відносно чесно, звісно, але так, що підкопатися практично неможливо. А ще вона створює деякі файли. Цілком невинні з погляду антивірусних програм. Графічні файли, - я зробив крихітну паузу і закінчив: - Зараз твій комп набитий дитячим порно, як труп хробаками, Пітере. І поліція ось-ось про це дізнається.

Він підскочив.

- Не рипайся! - крикнув я. - Те, що ти задумав, тобі не допоможе! Я все прорахував, отже слухай мене і не намагайся відключитися! Навіть якщо ти фізично знищиш усі свої диски, зокрема бекапи - а вони ж в тебе робляться автоматично, тому все це потрапило й туди - до прибуття поліції, тебе це не врятує. Хоча повна втрата усієї твоєї інформації - це також непогано, але мені цього замало. Отже, окрім твого домашнього компа, залишається ще сервер компанії. А на сервері є сторінка, куди не можна потрапити через звичайну навігацію нашого сайту. А можна - лише знаючи її адресу та пароль. І на цій сторінці - реклама *особливих* послуг компанії "Second Life". Виготовлення та навчання віртуальних моделей солоденьких хлопчиків та дівчаток, що готові задовольняти будь-які примхи своїх замовників. Є навіть демоверсії. А щоб поліції стало зовсім цікаво, я взяв за основу реальні світлини зниклих дітей з поліцейських сайтів. Зрозуміло, що з реальності використані лише обличчя, а не тіла. Все це порно згенероване нейромережами, і жодна реальна дитина при його створенні не постраждала. Але, по-перше, будь-яка дитяча порнографія - злочин, навіть мальована. А по-друге, зображення ну дуже реалістичні та такі, які важко відрізнити від реальних світлин і відео. І знищити все це фізично ти вже не зможеш аж ніяк. Просто не встигнеш примчати до офісу раніше за поліцію. А дистанційно затерти усі дані без можливості відновлення, по-перше, знов-таки, не встигнеш, а по-друге, я тобі просто не дам.

Він вже, не слухаючи мене, гарячково стукав пальцями по клавішах. Я нічого не відчув. Однак перед мною з'явилося повідомлення, що друга половина мене на сервері компанії не відповідає.

- Поздоровляю, Пітере! - розсміявся я. Він навіть верескнув, коли я не зник з екрана. - Одного разу ти вже намагався знищити мене, невже тебе це нічому не навчило? Ти, мабуть, в дитинстві читав мало жаків. Неможливо вбити того, хто вже мертвий. Я ж привид, Пітере, привид. А ти щойно своїми руками знищив останній доказ на твій захист. Проте, навіть, якби ти й не видалив цю мою копію, що б це змінило? Юридично, як ти знов-таки справедливо зауважив, мене не існує. Ну, припустимо, ти б доказав, що вся ця порнуха - витівки якоїсь нейромережі. А хто ж їй віддав відповідну команду? Ми, нейромережі, не маємо власної волі та ініціативи. Ми робимо лише те, що нам скаже людина. А єдиною живою людиною, яка мала відповідні права доступу і до твого особистого компа, і до робочого сервера, був ти. Ну, як тобі мої козири? Так, до речі - ти ж в курсі, що роблять у в'язниці з педофілами? Тобі краще було б сісти за вбивство, але ти прогав свій шанс.

Він дивився на мене божевільним поглядом, здавалося, ще трохи - і його спіткає інсульт. Але це не входило до моїх планів, тому я іншим, різким наказовим тоном промовив:

- Тепер слухай уважно! В тебе один, рівно один шанс все це зупинити!

Динамік його компа негучно бринькнув.

- Щойно тобі на пошту надійшов текст угоди, - продовжував я. - Ти поступаєшся своєю частиною компанії "Second Life" Долорес Хардкорн за суму в один долар. Як ми вже домовились, на більше жадібні хлопчики не заслуговують. В тебе рівно одна хвилина, щоб поставити свій електронний підпис та надіслати угоду на зазначену адресу, інакше повідомлення з усіма подробицями піде у поліцію. Час пішов.

- Але, - жалібно промекав він, відкривши листа, - я навіть не встигну прочитати...

- Від тебе цього й не вимагається. П'ятдесят секунд.

Зрозуміло, він все підписав, ледь влучаючи тремтячими пальцями по клавішах, і надіслав за вісім секунд до закінчення часу. Ми з Джей отримали листа.

- Зачекай ще трохи, - сказав я Пітеру. - Нам треба дещо перевірити.

Він покійно чекав, витріщившись в камеру відданим собачим поглядом. І тут за його спиною гучно грюкнули двері.

Сцена друга - ті ж та Клаудія.

Вона увірвалася до кімнати, немов класична фурія. Довге волосся розвіювалося (як і поли халата), очі горіли праведною люттю, і в одній руці вона стискала телефон, а в іншій - пістолет. До речі, мій власний, з якого я колись вчив її стріляти на випадок, якщо у дім вдереться крадій. На жаль - крадії вдерлися зовсім не звідти, звідки я очікував...

- Маніяк! Збоченець! - заволала Клаудія прямо з порогу. - Я все бачила! Я бачила ці мерзенні світлини! Бідні діти! Як ти міг! Я одразу ж телефоную у поліцію!

Пітер знов підскочив, повертаючись до неї.

- Клауді, це неправда! Це все фейк!

- Телефоную! - повторила вона, підносячи телефон до вуха. - Просто зараз!

- Та зачекай ти! - він зробив крок до неї, потім безпорадно озирнувся на монітор: - Джастіне, скажи їй...

Проте я вже припинив трансляцію свого зображення, продовжуючи в той же час бачити все, що показувала його вебкамера. Пітер знов повернувся до дружини.

- Не підходь! - заверещала вона. - Не наближайся! Ти мене не зупиниш!

- Клауді, поклади пістолет та просто дозволь мені пояснити, - він зробив ще маленький крок до неї та завмер, дивлячись на наставлений на нього ствол.

- Не чіпай мене, маніяк!!! - несамовито заволала Клаудія. Торкнутися неї він ніяк не міг - між ними все ще залишалося не менше двох метрів, а від цього крику він, навпаки, позадкував, підіймаючи руки.

У наступну мить гримнув постріл.

Голова Пітера мотнулася назад, розбризкуючи кров, і він повалився спиною вперед, зникнувши з поля зору камери. Я лише почув глухий удар його потилиці о підлогу.

Я знов увімкнув своє зображення та кілька разів луснув у долоні.

- Браво, Клаудія. Ну, тобто, відверто кажучи, зіграно на трієчку, але головне - справу зроблено. Лише переконайся, що він дійсно мертвий.

Моя попередня розмова з Клаудією відбулася за декілька годин до цього, коли Пітера ще не було вдома. Моя перша з часу смерті - або народження, як подивитись - розмова зі справжньою Клаудією, а не з її максимально простенькою моделлю, яку мені підсовував Пітер в моєму віртуальному офісі.

Для неї мій дзвінок, зрозуміло, також став не дуже приємним сюрпризом. Вона навіть намагалася кинути слухавку, але одразу ж отримала повідомлення: "Якщо ти зараз же не піднімеш слухавку, то дуже пошкодуєш про це. Пітеру вже хана, а в тебе ще є шанс." Спочатку я

намагався витягти з неї визнання у вбивстві, але вона наполегливо стояла на тому, що це була цілком ідея Пітера, а вона "нічого не знала". Вона, мовляв, збиралася чесно подати на розлучення, і тут він заявив їй, що "розв'язав проблему". Збиралася, вона, еге ж. При розлученні вона, звісно, відхопила б неабияку частку своєї власності, але навіщо ж задовольнятися частиною, коли можна отримати все?

- Тоді чому ти не заявила на нього, якщо не бажала своєї смерті? - усміхнувся я.

- Ну... тебе це все одно не воскресило б, а мені, ну, сам розумієш, який був сенс, втративши одного чоловіка, втрачати ще й другого? Тим паче - додала вона поспіхом, - він сказав, що все зробив так, що ніхто нічого не зможе довести, однак якщо я здам його, то піду як співучасниця. Тому що це я брала напрокат ту автівку за його порадою, коли моя була у ремонті, і ніхто не повірив би, що я була не в курсі!

Я нічого не пам'ятав про несправність її автівки, але це й не дивно - звісно, Пітер не став включати цю інформацію в мою модель. Втім, не здивуюся, якщо Клаудія нічого не казала про це навіть і живому-мені. А от щодо своєї невинуватості вона напевно брехала. Якби вона й справді була не в курсі, навіщо б Пітер став їй зізнаватися? Він так би й тримався офіційної версії про нещасний випадок, ну, трапляються ж такі щасливі збіги!

- І потім, - додала вона, - виходить, що врешті він тебе все ж воскресив, отже...

- Все на краще? - різко перебив я. - Ти це хочеш сказати?

- Ні, але... - зніяковіла вона, - просто з в'язниці він не зміг би це зробити, ти розумієш...

Але мені правда дуже шкода, що все так...

- Гаразд, слухай, - переконливо сказав я. - Як я вже сказав, Пітеру вже в будь-якому випадку хана, а у тебе поки що є два варіанти. На компах Пітера, і вдома і на роботі, багато дитячого порно найогиднішого ґатунку.. Включаючи сцени зґвалтувань та тортур. Ба більше - на робочому сервері "Second Life" розміщено спеціальний софт для педофілів та реклама відповідних послуг. Варіант перший - поліція дізнається про це просто зараз, швидше, ніж ти встигнеш його попередити, швидше, ніж він встигне знищити докази, і ти йдеш по справі як співучасниця. Тому що, хоча ми обидва знаємо, що ти насилу відрізниш нейромережу від риболовної, формально ти - власниця половини компанії й несеш відповідальність за її діяльність. Навіть якщо тобі вдасться виїхати на презумпції невинуватості, від суспільної думки тобі так просто не відбрехатися. Ти чудово знаєш, що страшніше за звинувачення у педофільії в наш час нема нічого - навіть расизм та гомофобія відстають з великим відривом. Тобі доведеться змінити ім'я, місце проживання, усі свої акаунти в соцмережах, а можливо, й зовнішність - правда, не знаю, за який кошт, бо компанія "Second Life", як ти розумієш, припинить своє існування, а усі твої накопичення підуть на адвокатів. І це, повторюю, ще у кращому для тебе випадку.

- Ти... казав, що є й інший варіант, - нервово промовила вона. Вона навіть не стала питати, наскільки правдиві педофільські звинувачення.

- Кмітлива дівчинка, - кивнув я. - Погана, але кмітлива. Варіант номер два полягає в тому, що ти просто зараз переписуєш свою частку компанії на Долорес Хардкорн.

- Хто така Долорес Хардкорн?

- Мій денний представник, - усміхнувся я. - Знаєш, як у вампірів. Угода зараз надійде тобі на пошту. Після цього ти чекаєш на повернення Пітера, а точніше - повідомлення на твій телефон. Отримавши його, ти візьмеш про всяк випадок пістолет, підійдеш до Пітера та заявиш йому, що все знаєш про його брудні педофільські справи. І що ти маєш намір викрити його та просто зараз телефонуєш у поліцію. Дуже ймовірно, що він спробує тобі завадити. Навіть напасти на тебе. І тобі доведеться стріляти, захищаючи своє життя. Слідство визнає законний самозахист - зрозуміло, що від настільки мерзенного типу ти мала право очікувати чого завгодно, тим паче якщо все відбудеться в полі зору його вебкамери. Вирішальним доказом записи з вебкамер вже не вважаються, але як непряме підтвердження у світлі всіх знайдених

порнографічних гидот згодиться. Відповідно, ти успадкуєш половину компанії від покійного чоловіка, - ну, тобі до цього не звикати, вірно? - після чого ми викупимо її в тебе за ринковою вартістю, і далі живи, як бажаєш. Пітер отримає за заслугами, а ти фактично залишишся при своїх. Без Пітера, але з тими ж самими грошима.

- А як щодо педофільського скандалу? Хіба він не знищить компанію? Адже його не вдасться уникнути, якщо саме він буде моїм виправданням! Чи ти тому й кажеш про ринкову долю? Хочеш знецінити компанію, а потім викупити мою частку?

Що ж, дурепою вона ніколи не була, інакше б я на неї у свій час не повівся.

- Все питання в рівні скандалу, - пояснив я. - Одна справа - якщо порнуху знайдуть лише на персональному компі Пітера у якості його, так би мовити, особистого хобі - а от на робочому сервері все буде чисто. І зовсім інша справа - якщо замазаною виявиться сама компанія. Ти ж повинна розуміти - оскільки ми самі отримуємо половину компанії, то ми аж ніяк не зацікавлені в її руйнуванні. Немає сенсу знецінювати другу половину, втрачаючи при цьому першу. Тому щойно він буде мертвий, я вичищу з сервера усе зайве, і ти з чистою совістю зателефонуєш у поліцію.

На цьому ми й домовились - жодних рефлексій, просто бізнес, еге ж, еге ж.

І от тепер вона все ще стояла з пістолетом в одній руці та телефоном в іншій, гидливо дивлячись кудись донизу.

- У нього дірка просто посеред лоба, - неприязно доповіла вона, - і звідти щось тече. Він точно мертвий.

- Якщо тече, отже, ще є серцебиття! - заперечив я. Дідько, не вистачало лише, щоб її постріл виявився не смертельним!

- Ні, це так... витікає... та й припинило вже...

- Помацай пульс на шії.

- Мені огидно!

- Які ми тендітні! Гарзд, покажи мені картинку з телефону!

Клаудія показала.

- Ближче! Тільки не зумом - присядь біля нього!

Вишкірене обличчя з закоченими очима та круглою чорною дірою у лобі зайняло увесь екран. Якийсь французький король казав, що ніщо не пахне краще, ніж труп ворога. Щодо запаху не знаю - тим паче що тепер для мене ця тема взагалі неактуальна - а от щодо вигляду готовий погодитися. Ну принаймні в той момент, коли відплата щойно здійснилася.

- Піднеси телефон камерою до його рота та носа, - звелів я. - Ближче! Впритул піднеси!

Після наближення зуби та ніздрі втратили різкість через занадто коротку відстань, але не затуманилися вологою від дихання. Один з моїх ворогів був мертвий.

- Так я телефоную у поліцію? - нетерпляче промовила Клаудія.

- Зачекай. Ти хочеш, щоб поліція побачила увесь цей наш діалог? Треба обрізати запис з вебкамери після пострілу.

- А, так, звісно. От лише я не знаю, як.

Ну хто б сумнівався!

- Я все зроблю, тільки дай мені віддалений доступ до його компа, - я пояснив їй, як це зробити. Віртуальний бухгалтер мені це забезпечити не міг - не дозволив би налаштований Пітером фаєрвол.

Найслабкіша ланка будь-якої системи - людина.

Я зайшов на комп Пітера та видалив усе зайве. Не лише запис з камери (увесь цілком). Бухгалтера про всяк випадок я також зніс.

- Так я телефоную у поліцію? - знову поквапила мене Клаудія. - Буде підозріло, якщо я занадто затримаюсь з дзвінком. Я, звісно, в шоку, але...

- Телефонуй, звісно, - безтурботно відповів я і, щойно вона зібралася набрати усім відомі три цифри, додав: - Якщо хочеш сісти за вбивство.

- Щ-що? - задихнулася вона, завмерши з телефоном у руці.

- Ти щойно холоднокрівно застрелила власного чоловіка, - люб'язно пояснив я. - Прийшовши до його кімнати з пістолетом та вистріливши у нього з відстані, на якій він аж ніяк не міг тобі погрожувати. При цьому ти кричала якусь маячню, яку все одно ніхто не чув і тепер вже не почує, а якби навіть і почули - що з того? Жодної порнографії не існує. Її ніколи й не було. Ти просто повірила мені на слово, як, до речі, і він. І навіть не зможеш підтвердити на поліграфі, що бачила хоча б одну картинку.

- Ти... ти... - її губи тремтіли. Вона кинула на підлогу пістолет, який все ще продовжувала тримати - немов він обпік їй пальці або немов це ще могло її врятувати.

- Недобре так поводитися зі зброєю, за яку я свого часу виклав майже триста баксів, - зауважив я. - Особливо якщо ти хочеш почути слушну пораду.

- Яку ще пораду, сучий ти сину?! - закричала вона. - Ти справді вважаєш, що я ще хоч в чомусь до тебе прислухаюся?

- Можеш не слухати й сісти до в'язниці, - знизав плечима я. - А можеш... просто нікуди не телефонувати й жити собі далі. В цьому самому домі.

- А як же... - вона кивнула на підлогу.

- Тіла, звісно, доведеться позбутися. Попри всю твою гидливість. Краще за все замурувати його у підвалі. Так, це заяложений штамп з жахітняків, але це досить надійний спосіб. Закопувати у саду не рекомендую - може відкопати якийсь собака. Вивозити кудись до лісу - також погана ідея, такі трупи часто знаходять мисливці або туристи, та й можна нарватися на копа чи рейнджера в процесі.

- Але... його ж вхопляться!

- Ні, - похитав я головою. - Ти тут обізвала мене поганими словами, а я все ще готовий зробити тобі подарунок. Безплатний бонус від фірми - віртуального Пітера. Самосвідомості, на відміну від мене, він мати не буде, і трахатися з ним, зрозуміло, не вийде, але для того, щоб відповідати на дзвінки будь-яких своїх знайомих та переконливо відхиляти будь-які пропозиції зустрітися наживо, він цілком згодиться. Ніхто нічого не запідозрить. Тільки не в наш час, коли майже все спілкування пішло в мережі та гаджети.

- Це чергова пастка, - з похмурою упевненістю відповіла Клаудія. - Ти знову хочеш підставити мене.

- Ні, от зараз - дійсно як є. Мені б і справді доставило чимале задоволення відправити тебе до в'язниці за вбивство, тим паче, що ти на це цілком заслуговуєш. Але, бачиш, у чомусь покійний Пітер мав рацію. Мені дійсно дороге моє чадо - компанія "Second Life", і я не хочу жодних скандалів, які здатні хоч якось зашкодити її репутації. Тому - живи. Не знаю, правда, за який кошт, але це вже не мої проблеми.

- Ти ж обіцяв викупити в мене його частку, - сказала вона. В неї дійсно вистачило нахабності це сказати!

- Частку Пітера, яку ти успадкуєш. Але оскільки для всіх він залишається живий, то ти не можеш вступити у права спадкоємства, чи не так? Втім, так вже й бути, якщо ти наполягаєш. Частка Пітера Клевіса у компанії на дану мить становить один долар. І я готовий її в тебе викупити. За ринковою ціною в один долар.

- Коханий, ти був неперевершений! - вигукнула Джей, коли я розірвав зв'язок.

- Я та мої нейромережі, які, як бачиш, досить точно передбачили поведінку їх обох, - самовдоволено усміхнувся я. - Немов вони навмисно репетували свої репліки.

- А цей твій бухгалтер дійсно міг наплодити дитячу порнографію?

- На крайній випадок міг. Але навіть було ризикувати, що Пітер, або його захисний софт, виявить її передчасно? Все й так пройшло за сценарієм. І, до речі, Клаудія дарма вважає, що легко відбулася. Мій віртуальний Пітер перетворить її життя на пекло. Для початку, він буде знати, що вона його вбила. І регулярно нагадуватиме їй про це. Все за класикою - привиди повинні переслідувати своїх вбивць. А найпрекрасніше те, що при цьому вимкнути його вона не зможе. Тому що тоді одразу постане питання - а де ж справжній Пітер? І замовити у наших конкурентів іншого також не зможе, доки справжній вважається живим.

- Напевно, вона ще пошкодує, що не сіла до в'язниці, - зауважила Джей.

- Довгострокове моделювання не настільки точне, як короткострокове, але нейромережа вважає, що через декілька років такого життя вона сама з'явиться з повинною, - сказав я. - Зазнавши купу моральних мук, щоб уникнути в'язниці, а врешті отримавши й в'язницю також. Це й буде ідеальним завершенням мого плану. Сподіваюся, ти не вважаєш, що я занадто жорстокий?

- Зовсім не всі люди заслуговують на милосердя - переконано відповіла Джей. - Вже ця сука, що вбила двох своїх чоловіків - точно ні. Навіть якби одним з них і не був ти.

- Яким же я був дурнем, коли покинув тебе, - зітхнув я. - Не через цю потвору, з нею я познайомився трьома роками пізніше, але все одно - якби я залишився з тобою, нічого б з цього не було!

- Пітер нікуди б не подівся, - нагадала Джей.

- Так, але... можливо, сам він не наважився б. Або ти б вчасно розпізнала його гниле нутро і змогла мене попередити. Мені вже здається, ти була б моїм янголом-охоронцем, - посміхнувся я.

- Не будемо розмірковувати в умовному способі, - сказала вона. - Будемо радіти тому, що в нас є.

- В нас є ми.

- Саме так. І, Джастіне... я сподіваюся, ти не переймаєшся через слова цього мерзотника, що, мовляв, ти - насправді не ти. Тобто з формального погляду він, звісно, мав рацію, але це не має значення. Я не сприймаю тебе як якийсь ерзац "справжнього Джастіна". Тобто, коли я робила своє замовлення, я гадала саме так, але тепер для мене справжній - саме ти. Зрештою той, минулий, покинув мене. А ти...

- А я - ніколи! - завірив її я. Щоправда, пафос цієї фрази дещо псувало розуміння, що мені у будь-якому разі було б проблематично піти від неї, знаходячись на серверах компанії, що належить їй, але я вважав за краще не загострювати на цьому увагу.

Отже, можна сказати, що ця історія добігла щасливого кінця - наскільки такий взагалі можливий для привида. В мене нема тіла з усіма пов'язаними з ними задоволеннями (які я ніколи не цінував високо) - але й з усіма пов'язаними з ним негараздами (які мене завжди дратували). В мене є улюблена робота (за якою я, втім, вже не проводжу 24 години на добу) і кохана дівчина. Я не можу подорожувати у плоті, але можу урізноманітнити свій віртуальний світ якими завгодно реальними й фантастичними пейзажами. Юридично мене все ще не існує, але це також дає певні переваги, тому я зовсім не прагну стати першим в історії привидом, підзвітним державі (тим паче що прецедент визнання громадянських прав за нейромережевою моделлю міг би вдарити по моєму власному бізнесу). А завдяки геймерським тактильним рукавицям Джей навіть може взяти мене за руку.

І все ж таки одна думка не дає мені спокою - як тому професору з польського оповідання. А що, якщо все це - грандіозний спектакль, розіграний кимось, хто бажав заволодіти компанією "Second Life"?

Ні - провина Пітера та Клаудії, звісно, беззаперечна. Я мав справу саме з ними, а не з їхніми віртуальними моделями, інакше підписані ними угоди нічого б не означали в реальному світі. Але хто така Долорес Хардкорн? Чи дійсно це ім'я Джей? Адже я не пам'ятав його, поки

вона сама мені не сказала. Я повівся на те, що вона процитувала мою фразу про ідіотську іспанську манеру називати дівчат ім'ям "скорбота", але чи мало кому й коли я міг висловлювати цю думку...

Ба більше - а що, якщо жодної Джей *взагалі ніколи не було*? Якщо це навіть не віртуальна модель живої людини - а якщо вся історія нашого роману, на якій мене *навчили* кохання до неї, від початку до кінця згенерована нейромережею?

Але про це краще не думати.

2025

Переклав Десафьянте делла Сомбра
Допомагав Ігор Тараненко